

OBLÉKÁNÍ KROJE A JEHO OBŘADNÍ ATRIBUTY O HODECH¹

Ludmila Tarcalová, Slovácké muzeum, Uherské Hradiště

Hodové slavnosti jsou dnes organizovány tam, kde sehrávají úlohu společensky integrujícího prvku dané lokální komunity. Těmto slavnostem odpovídá i kroj oblékaný svými nositeli, různé věkové kategorie v jednotlivé hodové dny. Ovlivněno je i dobou konání hodů.

Tradiční slavnost hodů se v celé oblasti uherskohradištského Dolňacka² stala společenskou událostí obce i rodiny. Původně se tato slavnost hodování spojovala s patrocinielem - zasvěcením kostela nebo jeho vysvěcením.³ V jednotlivých obcích se hody konaly v různých termínech, prakticky v průběhu celého roku. Územně se začalo organizování hodů rozšiřovat s rozvojem farností, nejvíce v 18., 19. a na začátku 20. století. Přesun hodů do podzimního období souvisel s rekatolizací v 18. století a s cyklem hospodářského života ve vesnickém prostředí. Pevný termín hodové oslavy ustanovil Josef II. na podzim z důvodu začínajícího období vegetačního klidu a především s dostatkem potravin v tomto ročním čase. V mnoha obcích se po pádu rakouskouherské monarchie k původnímu termínu vrátili, avšak hodně z nich zůstalo u slavení hodů císařských – třetí neděli v říjnu.⁴

V průběhu 19. a 20. století slavnost hodů dostala několik významů. V souvislosti s tím se v jednotlivých obcích slavení hodů obnovilo a nebo se upravil termín konání hodů tak, jak obcím nejlépe vyhovoval.⁵ V současnosti je nejdůležitějším momentem konání hodů nejen možnost upevnování lokálního povědomí obyvatel obce, obnova společenských a rodinných kontaktů, ale hody jsou hlavně příležitost k oblečení do kroje.

Uspořádat hody, zvládnout je organizačně a zajistit jejich tradiční průběh, stojí velké úsilí. K tomu patří i dokonalá příprava; protože každý, kdo chce jít na hody v kroji a nevlastní jej, musí si kroj půjčit, upravit či opravit, popřípadě došít nové nebo chybějící krojové součástky. V obcích na Uherskohradištsku je situace o to složitější, že několikadenní slavnost hodů má i svá pravidla v oblečení.

V obcích, kde se konávaly hody s právem byla hlavním hodovým dnem neděle. U starého způsobu slavení hodů zůstala jediná obec Míkovice. V neděli se koná občůzka s velkým a malým právem a na druhý hodový den se nosí jen malé právo a vozí se beran. Stejný průběh hodové slavnosti měly i v Sadech. I zde zůstala hlavním hodovým dnem neděle, ale slavnost vození berana, přeložili na sobotu, protože pondělí je pracovní den. Ve většině obcí se dnes slaví hody hlavně v sobotu, kdy se chodí v nejslavnostnějším kroji, stejně jako v neděli na mši svatou. Změny nastaly v některých obcích v oblečení na večerní taneční zábavu. V neděli k občůzce si oblékají již méně slavnostní oděvní součástky, stejně jako za týden na dozvuky, popřípadě na *babské hody* nebo sraz hodových stárků. Průběhu hodových slavností odpovídá i oblečení v každý hodový den i každé jednotlivé věkové generace. Oblečení je ovlivněno i počasím v době konání hodů. I když se v minulosti hodové občůzky děvčata nezúčastňovala, pojednáme nejprve o oblečení děvčat, neboť je složitější a po dobu dvacátého století se hodně změnilo. Oblečení dětí, které se v hodových průvodech vůbec neobjevovaly, si všimneme jen okrajově.

Oblečení děvčat

a) v hodovém v průvodu

K hodům se oblékají mnohdy děvčata – účastnice slavnosti jinak, než hodoví obřadníci – starší a mladší stárka, v některých obcích i podstárka (Ořechov). Odlišně se oblékají i vdané ženy. Všechny zmíněných účastnic hodů si budeme všimnat samostatně během jednotlivých hodových dnů.

1. Děvče v slavnostním kroji – tureckém šátku na záušnice, rukávcích s vyšívacími pruhy na kadrličích, šorci s širokou formou a ornátovým fěrtůšku. Kněžpole 2004. Foto L.Tarcalová.

Na první hodový den si na svém oblečení dávají děvčata nejvíce záležet. Ve většině obcí je pro tuto slavnost typické vázání tureckých šátků *na záušnice*. Podle krojového okrsku si děvčata nechávají navázat turecký šátek, nebo již mají šátek dříve navázaný a nasazují si jej jen na hlavu. Váže se většinou červený turecký šátek s kvítky či halúzkami nebo i holým středem. V Kunovicích se váže obvykle holý červený turecký šátek *na záušnice s lelíkem*, na Buchlovicku zase černý turecký šátek s holým středem, uvázaný *na záušnice koncama dole*.

K tureckému šátku se na Uherskohradištsku nosí baňaté navrapené rukávce s vyšíváním. Některá z děvčat má vyšívání původní, provedené výřezovou technikou, jiná novější, vyšívání křížkovým stehem. Je jen málo účastnic hodů, které mají u dolského typu kroje původní vyšívání se dvěma přednicemi. Nošení tohoto typu vyšívání pomalu zaniklo s přeměnou celého kroje. I tam, kde jsou dvě přednice je ženy, které připravují kroj, sešívají v jednu větší přednici. Rukávce jsou zdobné i *kadrlemi* – volánem okolo loktů. U mnohých rukávců jsou s vyšíváním pruhem a přišitou tylovou krajkou, jiné jsou plátěné, vyšívání dírkovou výšivkou v cípech a silně naškrobené. Na Kunovicích se nosí stále stejné rukávce válcovitého tvaru, šité z modřeného plátna s černo červeným výřezovým vyšíváním. Na Uherskoostrožsku jsou typické lomené rukávce, s velkým našaseným obojkem, s vyšíváním a bohatou kadrličí vyšitou dírkovou výšivkou do velkých cípů. Na Buchlovicku se rukávce s vysokým naškrobeným límcem oblékají pod kabátek, v Břestku se nosí s kordulkou.

Na rukávce se obléká kordulka, střihem typická pro jednotlivé krojové okrsky. Objevují se staré atlasové, brokátové, ale i vzácné ornátové. V poslední době se pořizují kordulky z nejlépe dostupného bílého brokátu. Staré bílé brokátové kordulky se objevují nejčastěji,

2. Děvče v kacabajce a hedvábném šátku uvázaném pod krk; druhý hodový den. Mařatice 2004. Foto L.Tarcalová

neboť je nosily jen nevěsty, a proto se uchovaly v dobrém stavu (Bílovicko). Na Ostrožsku jsou šité z fialového nebo zeleného sametu, zdobené širokými našitými pentlemi a šňůrování *tří pánů* na zádech.

Při oblékání k hodové slavnosti hlavně záleželo na sukních. Všeobecně se volí především ta nejlepší přední sukně jakou děvče má, bývá to obvykle brokát, mnohdy novější typ čínského brokátu a nebo dnes už materiálově nedostupná ornátová sukně. Na Polešovicku (Polešovice, Vážany, Ořechov), hodně i v Bílovicích, je za nejsvátečnější sukni považována sukně ušitá z červeného brokátu s bílými protkávanými květy a někdy bílou našitou krajkou. Tento typ sukně oblékají k hodové obchůzce děvčata v různých odstínech (obr. 1). U většiny žen je ornát pokládán za nejdražší a velmi vzácnou sukni. Většina děvčat z Kunovic bere k hodové obchůzce právě ornátové sukně všech barev. Na Uherskoostrožsku to jsou hustě našasené sukně z brokátu nebo ornátu, původně z atlasu a červené *delínky* z vlny, se širokou tylovou krajkou při spodním okraji. Na Buchlovicku jsou to sukně jemných pastelových barev, hustě naskládané, šité z kvítkového tištěného plátna nebo jemného mušelínu. Do pasu se uvazují jednobarevné hedvábné mašle (Kunovicko, Buchlovicko), některá děvčata ještě i vzácné rozpjíjené květované stuhý nebo květy protkávané *slovácké* hedvábné stuhý. V Buchlovicích jsou vždy uvázané na levé straně, oproti obvykle středem navázaným stuhám.

U některých děvčat na Uherskohradištsku je zvykem uvazovat na *šorec* černé *tráčky* s barevným květovaným vytkáváním. Až nadměrně velké stuhý – *štruple* si uvazují děvčata na Uherskoostrožsku. Na Buchlovicku jsou zadní sukně šité ze světlého tištěného plátna s drobným kvítkem.

3. Stárka ve věnečku a stárek v slavnostním kroji. Březolupy 2003. Foto L. Tarclová.

Na nohy se obouvají černé punčochy a vysoké selské boty, buď šněrovací nebo čížmy. Zvláštní je, že děvčata v Tupesích nosí bílé pletené tzv. *pupkové* punčochy. Nejsou totiž slavnostní oděvní součástí. Oblékají se jen k bílému fěrtochu s věnečkem na hlavě a to k těm nejsvátečnějším a především obřadním příležitostem.

Pokud se hody konají až na svátek sv. Kateřiny (Huštěnovice, Bílovice) nebo na sv. Martina (Buchlovice, Kudlovice), což bývá již zima, (v Boršicích i o třetí neděli v říjnu), děvčata oblékají místo rukávců kacabajky s límečkem od rukávců, navázaný turecký šátek a všechno ostatní jako k rukávcům.

Na večerní taneční zábavu jde každé děvče v rukávcích, jen přední sukni si vymění. Obvykle se chodí v méně vzácné přední sukni, ale pěkné z brokátu.

b) na druhý hodový den

V neděli ráno se v mnoha obcích koná hodová mše svatá. Na ni si děvčata oblékají třetí druh přední sukne, obyčejně brokátovou, již předem pro tuto příležitost připravenou.

K odpolední občůzce s právem nebo většinou k vození berana děvčata chodí *po selsky* – v jupce s límečkem (nebo bez něho), brokátových nebo čínských brokátových předních sukních, s brokátovými šátků na hlavách (obr. 2). Mnohdy ale chybí a krátké nespletené vlasy do copu pak snižují úhlednost celého kroje. Na Kunovicku nosí děvčata polosváteční kordulku a rukávce s pestrým *malovaným* vyšíváním, na hlavách mají brokátové šátků uvázané pod bradu. Na Ostrožsku oblékají děvčata jupky, stejně jako v pátek, kdy se staví máj. Na Buchlovicku jsou děvčata oblečená stejně jako první hodový den.

4. Stárek s bohatě zdobeným kloboukem, stárka v pentlení. Uherský Ostroh 2000.

Pokud jsou hody později (v listopadu, kdy už je zima) i na druhý den chodí v černých kacabajkách a vlněných šátcích, při okraji s našitou krajkou nebo trásněmi, uvázanými pod krk, šorci a brokátovém fěrtůšku. Tak chodí i děvčata v Březolupech za týden na dozvuky, kdy se pořádá stejná obchůzka jako v jiných obcích na druhý hodový den. Mnohdy šátky na hlavy neuvazují, ale mají je jen položené na zádech. V některých obcích ani na druhý den děvčata po obchůzce vůbec nechodí (Polešovice, Zlechov, Tupesy).

c) obřadní artefakty na ženském kroji

Ke kroji o hodech patří i artefakty, které zdobí kroj. Na Polešovicku (Vážany, Ořechov, Nedakonice) je jím velká snítka rozmarýnu připnutá na kordulce, stejně jako v Osvětimanech a Buchlovicích. Zde mají děvčata i v rozstříhu kabátku vloženou růži.

Stárky, podstárky a jejich znaky

Stárkovská funkce je u děvčat především prezentací stavovské důstojnosti a cti; dá se jí docílit většinou výjimečným či rozdílným oblečením. V několika obcích se stárka odlišuje úpravou hlavy. Některé mívají pentlení (věneček) jiné turecký šátek uvázaný na záušnice. V Březolupech a Častkově má stárka věneček připevněný na upravené hlavě s vlasy do drdolu. K věnečku se obléká *po bílu* – rukávce s bílou kordulkou, bílou zadní sukni – *fěrtoch* s bílými, dírkově vyšívanými tračky, bílým brokátovým fěrtůškem, ozdobeným jako při svatbě – našité kvítky či rozmarýnové snítky (obr. 3).

V Bílovicích mívala stárka také čistě bílý fěrtůšek, stejný jak nosila nevěsta, ale na hlavě měla navázaný turecký šátek. V roce 2004 již tomu tak nebylo. Zajímavě měla upravenou hlavu loňská stárka z Březolup na letošní obchůzce při dozvucích hodů. Na hlavě měla řadu bílých látkovými kvítek zasazenými do zavínutých vlasů. V Ostrožské Nové Vsi a Uherském Ostrohu mají stárky na hlavě velké pentlení, jaké nosí jen nevěsty a družičky při svatbě a jiných obřadních příležitostech (obr. 4).

5. Stárek a stárka v slavnostním kroji na druhý hodový den. Podolí 2004. Foto L.Tarcalová.

6. Vdané ženy v kacabajkách a černém tureckém šátku o hodech. Huštěnovice 2004. Foto L.Tarcalová.

Většina děvčat, zastávající stárkovskou funkci, má uvázaný turecký šátek *na záušnice*. Jen v Sadech je zvykem vázat stárkám turecký šátek s holým středem. Odlišením bývá nejen v úpravě hlavy, ale také nošení materiálově lepších či jiných předních sukní.

Děvčata v stárkovské funkci se liší i v honosnosti a barevnosti sukně. Nejvhodnějším a odpovídajícím materiálem pro ušití přední sukně pro stárku byl ornát. Ve Starém Měste měla stárka v roce 1993 sukni ze tkaných slováckých pentlí, čímž se od ostatních odlišovala. V některých obcích bývá zvykem, že se stárky domluví a oblečou si stejné sukně z ornátu (Babice 2002) nebo si nechají ušít sukně ze stejné látky, nejčastěji z brokátu (Huštěnovice 1999). V Ořechově v roce 2004 měla starší i mladší stárka ze světle broskvového a podstárky z modrého brokátu, s bílými vytkávanými květy. V mnoha obcích je zvykem, že na druhý hodový den chodí stárka v rukávcích, stejně jako první hodový den (obr. 5).

V Polešovicích děvče, které již bylo někdy stárkou, třeba i ve svých devatenácti letech, příští rok již nechodí v rukávcích, ale v jupce a brokátovém šátku uvázaném pod bradu, podobně jako vdané ženy.

Oblečení vdaných žen

V posledních letech se hodového průvodu zúčastňují i vdané ženy. Řada z nich byla někdy v minulosti stárkou a nebo v hodovém průvodu chodila a nepřipadala si ještě tak stará, aby se hodového průvodu nemohla zúčastnit. Většinou si ženy oblékají jupku, mnohdy s vyšívaným límečkem od rukávců a na hlavě šátek uvázaný pod krk. Na martinské nebo kateřinské hody berou na sebe černou kacabajku a šátek s třásněmi uvázaný pod krk. V Huštěnovicích v roce 2004 byla skupina žen, která si k černé kacabajce uvázala černý turecký šátek *na záušnice* a nebo uvázaný *na babušku* (obr. 6). Je řada žen, které nedodrží řád v oblékání a na hlavu žádný šátek neberou. Módně upravená hlava ke kroji není zrovna nejvkusnější. Takto upravené ženy se zúčastňují i večerní taneční zábavy. I jinde na Uherskohradištsku (Míkovice, Topolná) je jupka znakem vdané ženy.

7. Muži v slavnostním kroji o hodech. Klobouky mají zdobené asparágem. Ostrožská Nová Ves 2004. Foto L.Tarcalová.

8. Manželé v slavnostním oblečení o hodech. Topolná 2004. Foto L.Tarcalová.

Chlapci a ženatí muži

K slavnostnímu oblečení o hodech na Uherskohradištsku patřila *dudová* košile s baňatými rukávy a s vyšíváním na výřez, kordulka, plátěné kalhoty – *třaslavice* vkládané do vysokých bot a do pasu uvazovaná modrá vyšívána zástěra. Na hlavu se dával klobouk nebo beranice ozdobené voničkou z látkových nebo papírových barevných kvítků, zrcadélek a perliček, s navázanou hedvábnou barevně vytkávanou stuhou a kosírky. Dodnes tak chodí chlapci při hodech v Polešovicích a Vážanech. Z fotografií z dvacátých let 20. století víme, že se tak oblékali i chlapci z jiných obcí – Mařatic, Starého Města apod. Na Uherskoostrožsku se nosí také *dudová* košile, ale s bohatým barevným vyšitím plochým stehem do květinového ornamentu (obr. 7).

Ve většině obcí oblékají chlapci místo plátěných kalhot soukenné nohavice, opásané dlouhým hnědým koženým řemenem, na konci upevněným malou mašličkou. V poklopce kalhot nosí vložený plátěný kapesník. V každé obci si chlapci svůj kapesník, vyšitý červenou bavlnkou do květinového ornamentu plochým stehem nebo bílý, vyšitý dírkovou výšivkou, vkládali do poklopce kalhot na plocho nebo si kapesník naskládali, mnohdy jen z jedné strany zastrčili do otvoru kalhot. Na Kunovicku nosí chlapci *dudovou* košili mírně modřenou a v kalhotách vložený vlněný červený šátek většinou ukončený třásněmi. Na Uherskoostrožsku vkládají do nohavic žlutý vlněný šátek s třásněmi.

Zcela odlišně chodí oblečení na hody chlapci z Buchlovic, popř. z Břestku. Nejen, že mají zcela jiný typ kroje, než okolní obce, ale i hody se v obci konají v den svátku sv. Martina, kdy už je hodně zima; chlapci proto oblékají kordulu, košili městského střihu s větším kulatým límcem, pod krk uvazují červený puntíkový šátek a bílý lajbl.

Muži – ženatí dodnes oblékají místo košile s baňatými rukávy sámkovou plátěnou košili s vyšitím květinového ornamentu červenou bavlnkou na prsou. Na košili berou bílý soukenný lajbl. Ženatí muži obvykle nenosili v průstřihu kalhot kapesníček či šátek a pokud měli

9. Chlapci při obchůzce na druhý hodový den. Častkov 2004. Foto L.Tarcalová.

10. Chlapec v slavnostním kroji – v nazdobeném klobouku s rozmarýnem a snítkou rozmarýnu na kordulce. Ořechov 2004. Foto L.Tarcalová.

muži klobouk či beranici, nikdy neměli voničku s kosírky. V současné době, na škodu celého vzhledu kroje, obvykle chodí prostovlasí. Hodovým oblečením starších nebo ženatých mužů jsou i plátěné kalhoty třaslavice se zástěrou a kordulkou, plátěnou košilí *dudovici* s vyšíváním nebo košilí se sámkou a vyšitím černého čtverečku na límečku košile (obr. 8).

a) oblečení na druhý hodový den

Oblečení chlapců – účastníků hodů se nijak neměnil ani pro příležitost večerní taneční zábavy či obchůzky na druhý hodový den. V mnoha obcích, kde se chodí v soukenných kalhotách se na druhý den oblékají plátěné kalhoty – *drle* (Mařatice, Častkov, obr. 9). Obvykle ti, kteří chodí v hodovém průvodě stejně jako první den, chodí prostovlasí. V některých obcích chlapci místo košile s baňatými rukávy oblékají sámkovou košili a kordulu nebo lajbl. Zcela naopak je tomu v Boršicích, kde chlapci chodí první den v slavnostním kroji – v drlách, košilí, korduly a zástěře, ale na neděli k obchůzce na druhý hodový den berou soukenné nohavice. V některých obcích (Topolná, Místřice) na druhý den chlapci při obchůzce jdou v civilu, ale na hlavu si dávají beranice.

b) obřadní artefakty na mužském kroji

V každém krojovém okrsku, ba i v jednotlivých obcích, nacházíme odlišnosti v artefaktech spojených se slavnostním hodovým oblečením mužů. Většina chlapců ustrojených do kroje k hodům mají voničky z umělých květek s kosírky a navázanou barevnou stuhou u voničky. Chlapci ve Vážanech, Ořechově, Polešovicích a dalších obcích si vsazují za klobouk, kromě vonice z umělých květin a kosírků, dlouhý rozmarýn (obr. 10). Velké, dlouhé snítky rozmarýnu, někdy je jich několik, mají chlapci připevněné na pravé straně své kordulky. Stejný snítek rozmarýnu s malou bílou stužkou mají stárci z Buchlovic připnutou na bílém lajblu. V Březolupcích dávala děvčata o hodech chlapcům za klopou rozmarýn s pentličkou nebo muškát.

11. Mladší stárek s ozdobenou beranicí věnečkem z bílých kvítků a rozmarýnu. Huštěnovice 1998. Foto J. Tarcala.

12. Starší stárek v ozdobené beranicí – astrigánce. Nedakonice 2003. Foto L.Tarcalová.

13. Stárek se šátkem v pase ozdoběným rozmarýnem. Buchlovice 2003. Foto L.Tarcalová.

14. Chlapec v slavnostním, děvčátko v obřadním kroji, který k hodům nepatří. Ostrožská Nová Ves 2004. Foto L.Tarcalová.

Dlouhým asparágus, visící z kloboučku, zdobí hlavu chlapcům při hodech v Osvětimanech. Velmi zvláště mají připravené k hodové obchůzce své klobouky chlapci z Ostrožska. V Ostrožské Nové Vsi se nosí asparágus na vysokých černých kloboucích hustě dokola omotaný (obr. 7).

Stárci a jejich artefakty

Oblečení stárků se v mnoha obcích neodlišovalo od ostatních mužských účastníků hodové slavnosti. Dnes jsou však výjimky. V Polešovicích a Vážanech chodí stárci oproti ostatním chlapcům v soukenných kalhotách, kordulce, košili s vyšíváním, v klobouku s kosírky a vonicí. Ostatní chlapci oblékají sváteční třaslavice se zástěrou, košili a kordulku.

Oproti stárkám, které se odlišují od ostatních účastnic jen bohatší přední sukní a co nejkvalitnějším oblečením do kroje, v řadě obcí jsou stárci jiní právě v artefaktech nošených při hodových slavnostech.

V mnoha obcích bývá znakem stárka a mladších stárků či podstárků bohatě ozdobená beranice či klobouk, snad více než u jiných zúčastněných chlapců v kroji. Ve Starém Městě, Kudlovicích, Traplicích, Babicích, Huštěnovicích, Jalubí a dalších obcích mají stárci po obvodu beranice věneček z rozmarýnu s bílými kvítky (obr. 11). V některých z výše jmenovaných obcí má takto vyzdobenou beranici jen starší stárek. Jak se popisuje informatorka tetička Blahová v roce 1925 se ve Starém Městě obnovily hody a proto si *astrigánky vypoščali gdesi z Kostelan a na nich hrubé vonice jak uopaty a kouem celej beranice věneček z rozmarýna. Tů mu moseua vystrojít jeho děvčica. Nejhuavnější byly bíué kosárky, které chtěu mět každý šohaj co největší.*⁵

Zvláštní mají pokrývku hlavy stárci z Kostelan. Je jí bílá beranice ozdobená vonicí, barevnou hedvábnou protkávanou navázanou stuhou a kosírky. Stejně neobvyklým znakem stárka v Nedakonicích, kde nosí stárci vydrovici – kožešinovou čepici kulatého tvaru s modrým dýnkem uprostřed. Bývá zdobená nadměrnou vonicí lopatovitého tvaru z umělých kvítek, hedvábné květované stuchy a doplněná pavími pery (obr. 12). V Kunovicích mají kromě umělé kytky, kosírků a barevné hedvábné navázané stuchy ještě vsunutou snítku krušpánku. Nazdobené klobouky nebo beranice dostávají stárci u své starší či mladší stárky. Při příchodu do domu mladší či starší stárky jim je obřadně s příslušným říkáním předávají nebo posazují na hlavu. V Uherském Ostrohu jde s kloboukem v čele průvodu děvče pro stárka, který mu obřadně předává při otevření dveří.

V Buchlovicích zdobí hlavu stárků beranice s voničkou, s navázanou stužkou a kosírky, ale zcela neobvyklým artefaktem obou stárků je větší bílý šáteček, který je upevňován v pase. Ten je pošíť drobnými snítkami rozmarýnu a malými bílými stužkami (obr. 13). V mnohých obcích je zvykem, že stárka připíná stárkovi na kordulku snítku z rozmarýnu (Osvětimany). Bohatší voničku z rozmarýnu s bílými kvítky a větší bílou stužkou na levé straně kordulky mají stárci v Kostelanech, Huštěnovicích nebo v Babicích.

V Polešovicích každý chlapec, který byl již stárek, i když mu bylo jen něco přes dvacet let, chodí na příští hody oblečený v lajblu, jako jiní ženatí muži.

Je zajímavé, že právě oblečení stárka na druhý hodový den zůstává stejné, jako při hlavní hodové obchůzce (Mařatice, Buchlovice, Častkov, Kudlovice).

Rodiče stárků a starostové obcí

Mnozí rodiče současných stárků patří do řady těch, kteří někdy sami stárky byli a podílejí se na jejich přípravách nebo se jim tradované zvyky v obci líbí a hodovou slavnost jakkoliv podporují. Pro stárkovskou funkci své dcery či syna se tak nadchnou, že sami si k této příležitosti oblékají kroj. Mnohdy kroj sami vlastní, nebo si ho k této příležitosti zapůjčí. Matky oblékají turecké šátky uvázané na záušnice, obvykle lajbl (Staré Město) uvnitř s rukávci a límečkem položeným na lajblu nebo *kabaňu* s rukávci a obojkem (Kunovicko), kacabajku s obojkem (Uheskoostrožsko) a sukně tak, jak je zvykem nosit v jednotlivých obcích (obr. 15).

Muži – otcové si oblékají místo dudové *sámkovou* košili s lajblem a soukenné nohavice nebo plátěné třaslavice s vyšívanou zástěrou. Takto oblečení předávají svou dceru nebo syna chase k hodové obchůzce. Avšak často takto chodí oblečení i na hodovou zábavu. V obcích, kde starostovi a zastupitelstvu na konání hodů hodně záleží, si k této slavnosti také sami připravují kroj. Mnohdy si kroj zapůjčí nebo oblékají vlastní, především k aktu povolování hodů. Starostové oblékají nejčastěji beranici a lajbl (Boršice, Nedakonice, Staré Město) nebo beranici a halenu, jak měl starosta v Březolupech v roce 2004. Již v roce 1954 povoloval hody v Huštěnovicích v kroji ustrojený předseda tehdejšího Místního národního výboru Josef Sládek. Příkladů oblečení starosty a jeho ženy ke slavnosti hodů není málo.

15. Oblečení rodičů stárky o hodech. Kunovice 2002. Foto R. Habartová.

Účastníci hodů

Hody, které jsou v současnosti kulturně společenskou událostí většiny rodin ve vesnické komunitě, pokládají účastníci za svátek či slavnost a také jemu přizpůsobují své oblečení. Na hodový průvod chodí oblečení v nedělním či svátečním oblečení, neboť svou účastí se podílí na celém hodovém dění. Stejně je tomu i na večerní taneční zábavě. Hlavně v obcích, kde při obchůzce chodí dvojice a prodávají hodové voničky, které připínají hostům či účastníkům hodů na svrchní oděv (Vážany, Ořechov, Osvětimany, Polešovice), by se asi nikdy neoblekli do všedního oblečení.

Oblečení při dozvucích hodů a jubilejním srazu stárků

Na dozvuky hodů se již obvykle nechodí v kroji. V Huštěnovicích jdou účastníci dozvuků v civilu, jen chlapci mají beranice. Jen tam, kde se pořádají tzv. *babské hody* (Traplice, Kněžpole) chodí ženy oblečené v mužských krojích a opačně. V Březolupech se dozvuky hodů konají za týden po hodech. V tuto v sobotu chodí chlapci v soukenných kalhotách, děvčata v jupkách nebo kacabajkách se šátky uvázanými pod bradu.

V posledních letech se stalo tradicí, že obce pořádají setkání všech bývalých stárků (Huštěnovice 2003, Topolná 2004). K této slavnosti se starší lidé, pokud kroj vlastní a nebo mají možnost si kroj půjčit, se oblékají po *selsky* či po *sedlcky*, žena jde v jupce, černém šorci

16. Chlapec a děvčátko v slavnostním kroji o hodech. Huštěnovice 2004. Foto L.Tarcalová.

17. Oblečení staršího stárka a stárky o hodech. Osvětimany 2004. Foto L.Tarcalová.

a brokátové přední sukni s pentlemi v pase, hedvábný šátek má uvázaný pod krk, muži v třaslavicích, sámkové košili, kordulce, zástěře, na hlavě mívají klobouk bez ozdob.

Děti o hodech

Zcela novým prvkem v oslavách hodů je oblékat do krojů děti, od nejmenších čtyřletých až po patnáctileté školáky a zařadit je do čela hodového průvodu. V minulosti děti se hodů a hodových průvodů vůbec nezúčastňovaly. Hody byly slavností mládeže, tedy nebylo vůbec možné, aby se děti na takovýchto oslavách podílely.

Maminky a babičky oblékají své děti jen do slavnostního průvodu. Děvčátka i chlapci mají stejné oblečení jako dospělí, mnohdy náročně vrapené zadní sukni nebo rukávce jsou u těch nejmenších dětí nahrazené stylizovanými krojovými součástkami. Chlapci mívají košili s vyšíváním, kordulu, plátěné třaslavice s vyšívanou zástěrou. Na hlavách buď beranici ozdobenou voničkou se strojově vyšívanou stuhou a kosárky nebo stejně ozdobený klobouk. Děvčátka bývají oblečená jako dospělá děvčata s typickým úvazem tureckého šátku, jak je v které krojové oblasti zvykem (obr. 16). Je však mnoho malých děvčátek, které mají místo tureckého šátku jen náhražku tureckého šátku – neumně uvázaný tištěný červený plátěný šátek.

Je hodně děvčátek, které přicházejí do hodového průvodu místo v slavnostním kroji – tedy v rukávcích, kordulce, černé zadní sukni – šorci a fěrtůšku s tureckým šátkem na hlavě, v kroji obřadním. Místo šorce mají zadní bílou sukni – fěrtoch a na hlavě věneček. Je jistě nutné ocenit snahu obléct dítě do kroje, ale je třeba zachovávat i nějaká pravidla. Oblečení v bílém fěrtochu s věnečkem je výhradně obřadním oblečením používaným především k rodinným obřadům a slavnostem – tedy k prvnímu sv. přijímání, biřmování, svobodná děvčata je nosí jako družičky při pohřbu, primicích, ke svatbě jako družičky. Velmi často se stává, že maminky oblečou děvče do černého šorce a k němu dají věneček, nebo opačně k bílému fěrtochu uváží turecký šátek. Obě varianty jsou špatné.

Největším problémem u dětí je obutí. Jistě se nedá vyřešit obutí těch nejmenších dětí, ale pokud není možné půjčit selské boty, je potřeba about nejvíce podobné selským botám, které by se ke kroji hodily, ale nikdy např. sandály.

Malí chlapci oblékají dudovou plátěnou košili s vyšíváním, na ni soukennou kordulu, plátěné třaslavice a vyšívanou modrou zástěru. Na Polešovicku a Uherskoostrožsku berou chlapci na hlavu klobouk s voničkou a kosírky, na Staroměstsku a Buchlovicku je to stejně ozdobená beranice. Problémem jsou zase boty. Někteří chlapci mají vysoké čizmy, jiní gumové holínky a ty nejmenší jen nízké, mnohdy nevkusné obutí.

Zvláštnosti v oblékání

Při sledování jevu oblékání krojů v obcích na Uherskohradištsku jsme zjistili, že se objevují při hodové slavnosti nebo přímo v průvodu i jiný typy krojů, především z jiných regionů. Obvykle na začátku průvodu jsou zařazeny děti, které na hody přišly s rodinou žijící mimo obec. Bývají to místní občané, kteří již dlouho v místě žijí a na hody přicházejí v kroji svého nového bydliště. Např. v Ořechově v roce 2001 bylo děvčátko ve strážnickém kroji, ve Vážanech nosil tatínek na rukách batole v šatičkách – ve vlčnovské *tibétce* se zdobnou čepičkou na hlavě – *portovici* apod. I dospělí účastníci hodové obchůzky, především ti, kteří se do obce přizpůsobili či přivdali a hodů se zúčastňují, oblékají k této příležitosti vlastní kroj. Zachování identity je pro ně stále důležitým momentem.

Za neobvyklý zvyk můžeme pokládat i oblečení děvčat a chlapců v Sadech. Dodnes nosí děvčata mařatický typ kroj, ve kterém přichází i na hodovou obchůzku, chlapci mají oblečený kunovický typ kroje. Tento jev má zřejmě historický základ. Kunovice a Sady byly jedna farnost, proto muži i ženy nosili kunovický typ kroje. Vznik samostatné farnosti s obecně správním zřízením patřícím do Uherského Hradiště měly zřejmě za důsledek, že ženy začaly oblékat mařatický kroj.

Zcela výjimečně se z regionu vymyká oblečení krojovaných v Osvětimanech. Krojový okrsek osvětimansko-domanínský patří k těm, kde kroj po první světové válce byl oblékán jen příležitostně. Od 30. let 20. století se přestal úplně nosit. Lepší spádovost obce ke Kyjovu a také větší pracovní příležitosti na Kyjovsku způsobilo, že i občané Osvětiman si přisvojili jihohokovský typ kroje. Na hody oblékají děvčata slavnostní kroj s úvazem tureckého šátku (zarejďené) a slavnostním oblečením. Chlapci v typickém jihohokovském slavnostním kroji (obr. 17).

Problémy s pořizováním a oblékáním krojů

Družstvo Slovač, které ještě bylo v poslední době jediným závodem, kde bylo možné si nechat ušít tradiční lidový oděv z jakéhokoliv regionu, zaniklo v roce 2002. Některé ženy, které zde pracovaly, pokračují soukromě v šití různých oděvních součástí, stejně jako krojové krejčí. I když ušití kroje nebo jeho části bylo dost nákladné, byla řada nadšenců, kteří si krojové vybavení i za tuto cenu pořídili. Současnou praxí je, že u ženského kroje si šikovnější ženy ušijí některé krojové součástky samy (sukně, spodnice, popř. kordulky, kabátky), rukávce si nechají ušít, navrpnout nebo jen nažehlit u žen, které se to naučily, neboť je tato práce bavila a přitahovala. Materiál k ušití, jak plátno, tak různobarevný brokát na kordulku či přední fěrtůšek, je dostupný. Ornátové látky zcela zanikly. Nejobtížnější je pořídit klotový šorec s vyšívanou formou přes vrapy a vyšívání na rukávce provedené výšivkou na výřez. Zadní sukně – šorec se nejčastěji pořizuje odkoupením nebo darováním od někoho z obce či obcí z krojového okrsku. Podobně je to i s vyšíváním na rukávce. Jen velmi málo se pořizuje nové vyšívání, neboť vyšívaček je velmi málo. Problém je i s pořizováním krojové obuvi. Boty se hodně dědí, právě k hodové slavnosti se půjčují, stejně jako v mnohých rodinách celý kroj. K ušití bot nošených ke kroji se nejvíce využívá soukromých ševců v Josefově a Starém Podvorově. Dnes již je vyřešený nedostatek tureckých šátků. I když se začaly tisknout ve špatné kvalitě a od původních se hodně lišily, v současnosti jsou k dostání slušně tištěné černé i červené turecké šátky, od původních však rozeznatelné.

Ještě náročnější je to s pořizováním mužského kroje. Soukenné součástky mužského kroje museli šít krejčí, krojový specialista, neboť soukenné kalhoty a kordulky jsou zdobeny *cifrováním*, našitím černých nebo tmavě modrých šňůrek, stejně jako bílé lajble vykládané

červeným sukнем. Zbylí mistři krejčí ze Slovače je šijí soukromě. Probíjené řemeny, stejně jako vysoké holínkové boty zhotovují specialisté na objednávku. S pořízením sámkové nebo dudové košile je to jako u ženských rukávců, obtížnější je to s mužským vyšíváním. Obvykle se půjčuje i s košilí, vyšívání se často dědí. Dudové košile žehlí ženy, které se tuto speciální práci naučily (Topolná, Podolí, Staré Město, Kunovice, Boršice apod.)

Cenově náročné jsou i ozdoby na klobouky – vonice a voničky vyráběné z textilních kvítek. Problémem je získat i bílá kohoutí pera na klobouk či beranici.

Další větší nesnází je oblečení do kroje. Ten, kdo v kroji nikdy nebyl a nebo nikdy kroj neviděl oblékat, nezná zákonitosti oblékání. Zkušenosti v oblékání do kroje nabytých roky nebo časté oblékání do ženského kroje, může být jedině zárukou dobře oblečeného děvčete či ženy. Ke správnému oblečení musí být především nachystán správně ušitý a upravený – vypraný, naškrobený a nažehlený kroj. Děvče nejprve obléká punčochy, boty a spodní košili (úzkou spodničku), kdysi plátěný rubáš na ramínka. Pak se obléká spodní sukne - spodnice, někdy tři až čtyři, které jsou naškrobeny a uzavřeny od nejkratší po nejděší tak, aby nepřechýly přes přední či zadní sukni. Jen u kunovického typu kroje vyčnívá mírně spodní košile, buchlovický typ kroje zase neřeší problém několika naškrobených spodnic. Na spodnice se obléká (zadní sukne) šorec a pak se váže přední plátěný spodní fěrtůšek. Rukávce s vyšíváním a kordulkou se oblékají tak, aby nespádávaly, neodstávaly v průramcích – držely pevně při kordulce. Nakonec se obléká přední fěrtůšek, váže mašle do pasu a uzavře turecký šátek, často již navázaný předem. Pro udržení správného tvaru kroje se používá řady spináčích špendlíků, špendlíků i sešítí, aby se nic na kroji neuvolnilo a děvče v kroji zdárně absolvovalo i několika hodinovou slavnost. Praxi v oblékání, hlavně drobné *figle*, má každá žena; často se nedají popsat, oblékání kroje se musí vidět. Dobře se obléct do ostatních krojových součástí není problém, stejně jako oblečení do mužského kroje.

Kromě toho, že by se měly ženy specialisty *krojařky* nebo babičky a maminky snažit obléct do kroje své svěřence co nejlépe, měly by také nejen ony, ale již sami krojovani dbát na krojovou čistotu. V roce 2004 byla v Ořechově účastnice hodového průvodu oblečená v kombinovaném kroji, který sestával z ořechovského úvazu tureckého šátku, polosváteční kunovické kordulky nošené o hodech druhý hodový den a souborových kunovických rukávcích. Sukne měla ušitou z tradičního brokátu s pentlí v pasu, opatřenou zlatými trásněmi. Jednak zde sehrála roli neznalost sestavení kroje, jednak také touha jít na hody v kroji. Děvčata by neměla nosit nápadné náušnice, hodiny a prstýnky, chlapcům nijak moc nesluší vlasy upevněné gumičkou do ohonu vyčnívající z pod beranice či klobouku. Účastníci hodů konaných v pozdějším termínu, kdy už je dost zima, často oblékají rukavice, či podvlékají pod košile a rukávce roláky, trička a svetry. Je třeba využít možnosti přehození bílých vlnáčků přes ruce a podvléct si takové spodní součástky, které nejsou tolik vidět.

Oblékání o hodech⁶ prodělalo změny v souvislosti s celkovým vývojem kroje, jak materiálu, střihu, tedy celkového jeho vzhledu. Hodová občůzka, na níž se účastní nejen místní vesnická komunita, ale i řada obyvatel mimo obec, je v posledních letech jedinou výroční slavností, kde se tak spontánně obléká kroj. V současnosti jsou tradiční hody krojovou přehlídkou mužských, ženských i dětských krojů, slavnostních, svátečních i obřadních. Je proto i přes nedostatky v jeho oblékání a náročného shánění kroje třeba ohodnotit snahu současných mladých i starších lidí, zcela přirozených nositelů tradic, za jejich velký přínos nejen v tradování hodových slavností, ale i v dodržování tradičního oblékání krojů.

Poznámky

- 1 V letech 2003 a 2004 byl hlavním výzkumným tématem *Současná hodová občůzka na uherskohradištském Dolňácku*. V roce 2003 byla provedena fotodokumentace v obcích uherskohradištského děkanátu – Bílovice, Březolupy, Buchlovice, Častkov, Jarošov, Kněžpole, Kostelany, Kudlovice, Kunovice, Mařatice, Míkovice, Mistřice, Nedakonice, Nedachlebice, Ostrožská Nová Ves, Podolí, Polešovice, Popovice, Sady, Staré Město, Topolná, Traplice, Věsky a Zlechov. Mimo děkanát byla v tomto roce zdokumentována hodová občůzka v obcích Drslavice, Hradčovice, Pašovice-Prakšice, Spytihněv a Veletiny.

V roce 2004 byly některé výzkumy v obcích zopakovány (Březolupy, Častkov, Jarošov, Kněžpole, Mařatice, Ořechov, Ostrožská Nová Ves, Podolí, Polešovice, Sady, Staré Město, Topolná), nová fotodokumentace byla provedena v obcích Bílovice, Huštěnovice, Jalubí, Osvětimany, Tučapy a Vážany, mimo děkanát v obcích Blatnice, Boršice u Blatnice, Pašovice-Prakšice a Těmice. Bylo pořízeno 666 snímků.

- 2 Materiály týkající se hodů v obcích uherskohradištského Dolňácka byly získány výzkumem v terénu, ale i v hasičských, farních, obecních a školních kronikách.

Pamětní kniha Boršice u Buchlovic 1925–1934; II. pamětní kniha obce Boršice u Buchlovic 1935–1954; Kronika obce Bošice, okres Uherské Hradiště 1955–1961;

Kronika Boršice u Buchl., IV. díl, 1962–1966; Pamětní kniha obce Břestek 1925–1950, sv. I.;

Pamětní kniha obce Břestek sv. II., 1951–1961, sv. II.; Obecní kronika obce Břestek, okr. Uh. Hradiště, 1962–1969, díl III.; Pamětní kniha obce Buchlovice 1928–1948;

Kronika obce Jalubí 1945–1950; Pamětní kniha obce Jarošov 1932–1969;

Kronika obce v Kněžpoli 1938–1956, díl II.; Pamětní kniha obce Košíky 1923–1938;

Pamětní kniha obce Košíky, okr. Uherské Hradiště 1923–1978; Kronika obce Kunovice 1955–1956;

Kronika obce Kunovice 1957–1961, díl III.; Kronika obce Mařatice z r. 1935;

Kronika obce Mařatice od 1936–1947; Kronika obce Míkovice 1976–1983, díl II.;

Pamětní kniha obce Modré 1927–1957; Kronika obce Nedakonice 1950–1959, díl II.;

Pamětní kniha obce Nové Vsi 1898; Pamětní kniha obce Podolí 1924–1960

Pamětní kniha obce Derfle 1920; Pamětní kniha obce Svárova 1928–1946;

Kronika obce Velehrad 1956–1976; Kniha Pamětihodnosti fary Bílovice;

Pamětní kniha hasičského sboru v Bílovicích; Školní kronika Modra;

- 3 T a r c a l o v á, Ludmila: *Kult svatých a patronské hody*. In: *Kult a živly, Uherské Hradiště 1999*, s. 77–81.

- 4 Uvádíme obce hradištského děkanátu, kde v průběhu roku 2003 a 2004 byl zjišťován typ hodových slavností a dokumentován nejen průběh hodů, hodových zvyků a obyčejů, ale i kroj oblékaný při hodech. Císařské hody jsou konány třetí neděli v říjnu. Hody pořádané k vysvěcení kostela vždy v termínu nejbližší tomuto datu. Patronské hody se konají vždy blíže soboty a neděle okolo svátku světce – sv. Vavřince 10. srpna, Narození P. Marie 8. září, sv. Václava 28. září, sv. Michala 29. září, sv. Františka 3. října, P. Marie Růžencové 7. října, sv. Havla 16. října, sv. Martina 11. listopadu, sv. Klimenta 23. listopadu, sv. Kateřiny 25. listopadu. Republikánské hody jsou stanovené na čtvrtou neděli v říjnu.

Babice – císařské hody s právem

Bílovice – na svátek sv. Kateřiny, hody s právem

Boršice – císařské hody s právem

Břestek – na svátek sv. Martina, hody s právem

Březolupy – na svátek sv. Martina, hody s právem

Buchlovice – na svátek sv. Martina, hody s právem

Častkov – císařské hody s právem

Hluk – pouť (hody) na svátek sv. Vavřince (10. srpna)

Hostějov – na svátek sv. Havla, hody bez práva, farnost Osvětimany

Huštěnovice – na svátek sv. Kateřiny, hody s právem

Jalubí – císařské hody s právem do roku 1946, pak václavské hody s právem

Jankovice – císařské hody s právem, v současnosti v červenci hody s právem

Jarošov – k zasvěcení kaple P. Marii Růžencové, dnes císařské hody s právem

Kněžpole – republikánské hody s právem

Kostelany – k vysvěcení kostela 11. září (druhá neděle v září) – hody s právem

Košíky – kateřinské hody s právem, v roce 2003 a 2004 se nekonaly

Kudlovice – na svátek sv. Martina, hody s právem

Kunovice – na svátek sv. Václava, hody s právem

Mařatice – císařské hody s právem

Medlovice – císařské hody s právem

Míkovice – k vysvěcení kostela sv. Anežky České hody s právem – 21. září

Mistřice – druhá neděle v říjnu, hody s právem
 Modrá – v roce 2003-2004 se hody nekonaly, bývaly císařské hody s právem
 Nedachlebice – na svátek sv. Martina, hody s právem
 Nedakonice – císařské hody s právem
 Ořeňov – na svátek sv. Václava, hody s právem – původně kateřinské
 Ostrožská Lhota – k vysvěcení kostela 25. října, na svátek sv. Jakuba Většího 25. července, hody s právem
 Ostrožská Nová Ves – na svátek sv. Václava, hody s právem
 Osvětimany – na svátek sv. Havla hody s věncem
 Podolí – císařské hody s právem
 Polešovice – k vysvěcení kostela 9. října od roku 1998, původně císařské hody s právem
 Popovice – na svátek P. Marie Růžencové, hody s právem
 Sady – na svátek Narození Panny Marie, hody s právem
 Salaš – nejsou hody
 Staré Hutě – na svátek sv. Klimenta, hody bez práva, jen bohoslužba, farnost Stupava
 Staré Město – na svátek sv. Michala, hody s právem
 Stříbrnice – na svátek sv. Martina, hody s právem, původní farnost buchlovická, také tzv. dušičkové hody s právem
 Stupava – na svátek sv. Klimenta, hody bez práva (pouť), jen bohoslužba
 Sušice – hody týden po velehradské pouti, v současnosti se nekonají
 Svárov – císařské hody s právem, v roce 2003–2004 se nekonaly
 Topolná – v roce 1850 císařské, od roku 1922 martinské, od roku 1990 václavské hody s právem
 Traplice – původně martinské, od roku 1995 na svátek sv. Františka, hody s právem
 Tučapy – k vysvěcení kostela sv. Cyrila a Metoděje 30. září, hody s právem
 Tupesy – císařské hody s právem, v roce 2003 a 2004 se nekonaly
 Uherský Ostroh – císařské hody s právem
 Újezdec – slaví se pouť na Petra a Pavla, farnost Osvětimany
 Vážany – původně kateřinské, na svátek sv. Václava, hody s právem
 Velehrad – pouť 6. července, nově zavedené hody první neděle v září, od r. 2001 s právem
 Věsky – na svátek Narození P. Marie, hody s právem
 Zlámanec – republikánské hody s právem
 Zlechov – císařské hody s právem

5 R u t t e, Ladislav: *Staroměstské hody*. Slovácko 2(1960), č. 8, s. 26

6 Úvazy tureckých šátků, pentlení, věnečků, klobouků beranic a všeho, co se používá v současnosti jako pokrývka hlavy k hodům bylo součástí výstavy „Klobúček s pérkama, věneček s pantlami“, která se konala od 4. listopadu 2004 do 28. března 2005. K výstavě vyšel stejnojmenný katalog.

Literatura

N á p l a v o v á, Marie: *Ze života obce. Lidové obyčeje. Lidový oděv*. Osvětimany, Obecní úřad Osvětimany 2000, s. 76–101.

R u t t e, Ladislav: *Staroměstské hody*. Slovácko 2 (1962) č. 8, s. 26–27.

T a r c a l o v á, Ludmila: *Klobúček s pérkama, věneček s pantlami*. Katalog k výstavě. Uh.Hradiště 2004, s. 28.

T a r c a l o v á, Ludmila: *Kult svatých a patronské hody*. In: *Kult a živly 1999*, s. 77–81.

T a r c a l o v á, Ludmila: *Lidový oděv*. In: *Kunovice v proměnách času*. Kunovice 1996, s.189–192.

T a r c a l o v á, Ludmila: *Lidový oděv*. In: *Uherský Ostroh*. Uherský Ostroh 2000, s. 299–312.

T a r c a l o v á, Ludmila: *Jak se Staroměstšané oblékali*. In: *Staré Město v proměnách století*. Staré Město 2000, s. 322–344.

PhDr. Ludmila T a r c a l o v á (n. 1946), se po léta zabývá lidovým oděvem a obřadní lidovou kulturou. Hlavní výzkumný úkol v letech 2003 a 2004 zaměřila na problematiku hodů v oblasti uherkohradištského děkanátu. Fotodokumentace hodových obchůzek bude uložena v dokumentaci muzea a získaný materiál bude průběžně publikován.

Wearing Folklore Costume and its Ceremonial Attributes During the Feast Festivities

Abstract

The traditional feast festivities have been a social event of the whole community as well as family in the region of Dolnácko (Uherské Hradiště region). Originally, the festivity of feasting was related to the so-called patrociniium – sanctifying a church to one of its patrons or consecrating it. The festivities took place at different times in different villages, practically at any time of the year. The feast customs began to spread with the growth of parishes, mostly in 18th, 19th and early 20th centuries. In relation to the re-catholization of the country in the 18th century and also to the logic of the farming year cycle (the beginning of vegetation inactivity and relative abandon of food), the feast festivities were ordered to take place in the autumn by Joseph II. Although many villages returned to the original date of their feast, many others continued to celebrate “imperial” feast on the third October Sunday. Apart from strengthening the sense of community and reinforcing social contacts and family bonds, the renewed feast festivities represent an opportunity to wear a traditional folklore costume.

Organizing feast festivities in our hasty times takes a great amount of time and energy, and it is especially difficult to make sure that the ceremonies will be true to the tradition and be as similar as possible to those of the past. This also applies to the traditional folklore costumes. Since not everybody who wants to attend the festivities in such a costume owns one, people borrow them, adapt them or repair them, or even add or replace some of its parts. This is all the more complicated in the Uherské Hradiště region, because the feast festivities spanning several days have their own rules regarding costumes and how to wear them.

In the villages that organized the so-called feast with a standard (*hody s právem*), the main day of the festivities was Sunday. The only village that retained the old way of celebrating is Mikovice, where they do not carry the standard around the village on the second feast day; instead, they carry around a ram. The ceremony looked similar in Sady, where the main feast day was Sunday, only they carried the ram around on Saturday already. In most villages, the main day of the feast is Saturday, when people wear their most festive costumes, like at the Sunday morning mass. In some villages, people dress somewhat differently for the evening dance merrymaking. For the Sunday rounds, people usually wear less festive costume parts, not to mention the repercussions, also known as the “women’s feast” a week later. The dresses change according to the day of ceremony and age and are obviously influenced also by the momentary weather.

The feast costumes underwent changes and modifications determined by the overall development of local costumes. These changes concern materials, designs and overall appearance. The feast rounds, in which not only the locals but also people from the outside participate, have been lately the only annual festivity during which people spontaneously wear folklore costumes. In the present, the traditional feast ceremony is a parade of men’s, women’s and children’s festive and ceremonial costumes. One needs to be lenient to occasional shortcomings in respect to tradition (because it is quite difficult to acquire and retain a folklore costume in perfect shape), and to appreciate the effort of both young and elderly people, these natural tradition bearers, that they show not only in organizing the feast ceremonies, but also in attempting to observe the traditional ways of wearing costumes.

Ankleidung von Trachten; zeremonielle Attribute der Trachten anlässlich des Schmausfestes

Zusammenfassung

Das traditionelle Schmausfest wurde im ganzen Gebiet eines Teils der Region Dolnácko (Uherské Hradiště und Umgebung) zum gesellschaftlichen Ereignis für Gemeinden und Familien. Ursprünglich war das feierliche Schmausen mit einem Patrozinium, d. h. mit der Schutzherrschaft eines Heiligen über die örtliche Kirche oder mit der Kirchenweihe verbunden. In einzelnen Gemeinden fanden die Schmausfeste in verschiedenen Terminen, praktisch im Verlauf des ganzen Jahres statt. Die Verbreitung der Schmausfeste ging Hand in Hand mit der Entfaltung von Pfarrgemeinden, in größtem Maß im 18., 19. und am Anfang des 20. Jahrhunderts. Die Verschiebung dieses Festes auf den Herbsttermin hing mit der Rekatholisierung im 18. Jahrhundert und mit dem wirtschaftlichen Jahreszyklus im Dorfleben

zusammen. Joseph II. verlegte das Schmausfest auf die Jahreszeit, wo die Vegetationsruhe eintritt und wo Nahrungsmittel in ausreichender Menge zur Verfügung stehen. Nach dem Zusammenbruch der österreichisch-ungarischen Monarchie kehrten die Leute in manchen Gemeinden zu ursprünglichen Terminen zurück, viele blieben jedoch bei dem kaiserlichen Termin – dem dritten Oktobersonntag. Der wichtigste Moment, warum in vielen Gemeinden die Schmausfeste nach und nach erneut werden, ist nicht nur die Befestigung des lokalen Bewusstseins bei den Gemeindebewohnern und die Wiederaufnahme der Gesellschafts- und Familienkontakte, sondern auch die Gelegenheit Trachten anzukleiden.

In der heutigen hektischen Zeit ein Schmausfest zu veranstalten kostet viel Mühe. Es geht nicht nur darum, das Fest organisatorisch zu bewältigen, sondern es auch so zu meistern, dass es dem traditionellen ähnelt. Dazu gehört eine sorgfältige Vorbereitung der Tracht. Nicht jeder, der zum Fest eine Tracht anziehen möchte, besitzt seine eigene Tracht. In dem Fall muss man sich eine Tracht ausleihen, anpassen oder ausbessern, eventuell fehlende Teile mit neuen ersetzen. In den Gemeinden in der Umgebung von Uherské Hradiště ist die Situation um so komplizierter, dass das mehrtägige Schmausfest seine besondere Regeln für Kleidung hat.

In den Gemeinden, wo „Schmausfeste mit Recht“ stattfanden, war Sonntag der Hauptfesttag. Die alte Tradition behielt nur die Gemeinde Míkovice, wo am zweiten Festtag nicht das Rechtssymbol getragen, sondern der Schafbock gefahren wird. Den gleichen Verlauf des Festes hatte auch Sady: Auch hier blieb Sonntag der Hauptfesttag, nur der Volksbrauch mit dem Schafbock wurde auf Samstag verlegt. In den meisten Gemeinden wird das Schmausfest heutzutage am Samstag gefeiert und an diesem Tag werden die feierlichsten Trachten getragen, ebenso wie am Sonntag zur Heiligen Messe. Was sich mit der Zeit geändert hat, ist die Kleidung zum Tanzabend. Beim traditionellen Umgang am Sonntag werden weniger feierliche Kleidungsstücke getragen, ebenso wie beim Nachhall des Schmausfestes in der nächsten Woche, bzw. dem so genannten Altweiberschmausfest. Den genannten Festen entspricht auch unterschiedliche Kleidung für einzelne Festtage und für jedes Alter. Auch das Wetter an den Festtagen kann die Bekleidung beeinflussen.

Die Ankleidung anlässlich des Schmausfestes verwandelte sich im Zusammenhang mit der Gesamtentwicklung von Trachten, mit Änderungen am Material, Schnitt und Design überhaupt. Der festliche Umgang während des Schmausfestes, an dem nicht nur die Einheimischen, sondern auch mehrere Menschen von außerhalb teilnehmen, ist in den letzten Jahren das einzige Jahresfest, bei dem so spontan Trachten getragen werden. In der Gegenwart bieten traditionelle Schmausfeste eine Schau von Männer- Frauen- und auch Kindertrachten – in festlicher, feierlicher und zeremonieller Gestaltung. Trotz Mängel an Kleidung und Probleme mit der Beschaffung von Trachten muss man die Bemühung der jeweiligen jungen sowie älteren Menschen würdigen, die nicht nur die Schmausfeste, sondern auch die Ankleidung von traditionellen Trachten pflegen und somit zu natürlichen Traditionsträgern werden.